Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 28.12.1962, sp. zn. 8 Co 714/62, ECLI:CZ:KSOS:1962:8.CO.714.1962.1

Číslo: 58/1963

Právní věta:

K otázce nároků na náhradu za ztížení společenského uplatnění při chorobách z povolání, posuzovaných před účinností zák. č. 150/1961 Sb., nastala-li podstatná změna poměrů po účinnosti cit. zák.

Soud: Krajský soud v Ostravě

Datum rozhodnutí: 28.12.1962

Spisová značka: 8 Co 714/62

Číslo rozhodnutí: 58

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody zaměstnancem, Nemoc z povolání, Ztížení společenského uplatnění

Předpisy: 71/1958 Sb. § 2 150/1961 Sb. § 9

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Okresní soud v Karviné zamítl žalobu, jíž byl uplatněn nárok na náhradu ztíženého společenského uplatnění při chorobě z povolání.

Žalobce v odvolání dovozoval, že jeho nárok na odškodnění je dán a není promlčen. Dovozoval, že na další průběh jeho choroby z povolání měla vliv skutečnost, že byl a je nadále zaměstnán za podmínek, za nichž choroba z povolání – silikosa vzniká. Tvrdil, že o zhoršení svého zdravotního stavu se dozvěděl teprve při vydání posudku krajské nemocnice, oddělení chorob z povolání, takže jeho nárok není promlčen. Navrhoval, aby napadený rozsudek byl změněn tak, že se jeho žalobě vyhovuje.

Krajský soud v Ostravě rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

Odůvodnění:

V souzeném případě jde o náhradu za ztížení společenského uplatnění (dříve zohyzdění), k němuž došlo u pracovníka v důsledku choroby z povolání – silikosy. Je proto zapotřebí omezit se pouze na otázky s uplatněným nárokem souvisící. Proto vše, co bude dále uvedeno, může mít platnost pouze pro posuzování nároků na ztížení společenského uplatnění při chorobách z povolání, které se, pokud

jde o následky a příčiny, podstatně odlišují od následků a příčin pracovních úrazů.

A. Jde v prvé řadě o otázku, jaké důsledky má skutečnost, že choroba z povolání byla, pokud jde o náhradu za ztížení společenského uplatnění, odškodněna na podkladě soudního rozhodnutí nebo dohodou za platnosti zákonů č. 99/1948 Sb. a 58/1956 Sb., když později došlo k podstatnému zhoršení původních následků choroby, tedy ke změně poměrů, z nichž se původně při odškodňování vycházelo. V praxi jde o ty případy chorob z povolání – silikos a silikotuberkulos, které podle znaleckých posudků lékařů v předcházející době vykazovaly pouze lehké následky, případně středně těžké následky, které se nyní či v budoucnu změní na následky středně těžké nebo těžké, přičemž s tímto zhoršením zdravotního stavu znalecký posudek původně nepočítal. To proto, že s ohledem na konkrétní okolnosti buď vůbec nepředpokládal další progresi ve vývoji choroby, či proto, že podle tehdejšího stavu lékařské vědy (která v tomto směru v současné době vychází z jiných předpokladů než dříve v důsledku dalších výzkumů), možnost progrese nebyla ani dána.

a) Jestliže ve zdravotním stavu pracovníka došlo v důsledku uvedených okolností k podstatnému zhoršení, které dále ztěžuje společenské uplatnění pracovníka (zohyždění), pak nelze k této změně poměrů nepřihlížet tehdy, jestliže nárok byl vypořádán podle předpisů platných před zák. č. 150/1961 Sb. Podstatná změna poměrů měla totiž za následek další ztížení společenského uplatnění (zohyždění) pracovníka, které původně odškodněno nebylo a odškodněno ani být nemohlo, takže další odškodnění zhoršených následků nemocí z povolání odpovídá zákonu (§ 150 o. s. ř., § 8 zák. č. 58/1956 Sb.), jakož i požadavku spravedlivého odškodnění dalších následků choroby z povolání. Tento závěr je také v souladu s všeobecnou praxí odškodňování následků pracovních úrazů za změněných poměrů a umožňuje také dodatečné odškodnění dřívějších případů tak, aby to odpovídalo základním tendencím předpisů o odškodňování pracovních úrazů a chorob z povolání.

Podmínky nároku na náhradu za další ztížení společenského uplatnění posuzují se tedy v tomto případě i podle předpisů, které platily v době vydání soudního rozhodnutí, resp. v době uzavření dohody.

b) Pokud však jde o náhradu za ztížení společenského uplatnění posuzovaného již podle zák. č. 150/1961 Sb., pak obdobný postup jako je uveden shora sub a) nebude vždy na místě.

Podle zásad tabulky č. 3 přílohy vyhl. č. 7/1962 Sb. jednorázové odškodnění za ztížení společenského uplatnění při nemocech z povolání zahrnuje totiž jak odškodnění za ztížení společenského uplatnění, tak i za bolest, která poškozenému vznikla nebo v budoucnu vznikne (bod 1 zásad), přičemž lékař na základě závažnosti zjištěné nemoci z povolání a s přihlédnutím k jejímu vývoji ohodnotí ji základním počtem bodů (bod 3 zásad). Zásady tabulky č. 3 přílohy k vyhl. č. 7/1962 Sb. přihlížejí k současném stavu lékařské vědy, která může s ohledem na dobu trvání exposice poškozeného v prašném prostředí, s ohledem na věk poškozeného, s ohledem na závažnost onemocnění a s ohledem na všechny další skutečnosti dostatečně přesně přihlédnout k budoucímu vývoji a progresi silikosy tak, aby odškodnění za ztížení společenského uplatnění bylo provedeno jednorázovou dávkou a zahrnovalo také následky, k nimž v budoucnu při další progresi choroby dojde.

Při změně poměrů (zhoršení zdravotního stavu), s kterou buď znalec podle shora uvedených předpisů počítal, nebude možno k této změně přihlédnout; dojde-li však k nepředvídatelným změnám, bude situace shodná se situací uvedenou sub a) shora, to znamená, že nelze k těmto změnám poměrů nepřihlížet.

Podmínky nároku na náhradu za další ztížení společenského uplatnění posuzují se tedy v těchto případech podle předpisů, které platily v době vydání soudního rozhodnutí, resp. v době uzavření dohody (dojde-li k nepředvídatelným změnám), příp. podle vyhl. č. 7/1962 Sb. (v případě, že jde o změnu poměrů, s kterou už znalec počítal).

B. K otázce, podle jakých předpisů má být posuzován rozsah nároků na náhradu za ztížení společenského uplatnění při chorobách z povolání posuzovaných před účinností zák. č. 150/1961 Sb., nastala-li podstatná změna poměrů po účinnosti cit. zák., je nutno uvést toto:

Při posuzování nároků při zhoršení následků ztížením společenského uplatnění posuzovaných před platností zák. č. 150/1961 Sb. je třeba vycházet z rozsahu odškodnění tak, jak bylo skutečně stanoveno (ať již rozhodnutím nebo dohodou); diferenci nelze propočítávat podle dnes platných právních předpisů (vyhl. č. 7/1962 Sb.).

Kdyby měla být náhrada, vyplývající ze zhoršení zdravotního stavu v případech již rozhodnutým soudem či vyřízených dohodou mezi poškozeným a podnikem vypočtena z rozdílu bodového hodnocení stanoveného podle zásad vyhl. č. 7/1962 Sb., jak k době skutečného odškodnění, tak i k době současné, tak by ve většině případů docházelo k tomu, že podle zásad vyhl. č. 7/1962 Sb. by následky původního ztížení společenského uplatnění byly stanoveny vyšší částkou, než která byla skutečně poškozenému vyplacena. Jestliže např. za lehký stupeň silikosy byla před účinností zák. č. 150/1961 Sb. a vyhl. č. 7/1962 Sb. přiznávána náhrada okolo 3000 Kčs, pak při posouzení tohoto lehkého stupně silikosy podle vyhl. č. 7/1962 Sb. by náhrada musela být stanovena částkou vyšší, prakticky nejméně částkou 6000 Kčs (bod 28 a] tab. č. 3 přílohy k vyhl. č. 7/1962 Sb.), když minimální počet bodů při silikose činí 6000 Kčs. Vycházelo-li by se tedy při výpočtu náhrady z rozdílů zhoršených následků, posuzovaných podle vyhl. č. 7/1962 Sb., pak by vlastně docházelo k neodůvodněnému poškozování pracovníka, který onemocněl nemocí z povolání, neboť by byla zcela pominuta náhrada, které se pracovníku již dostalo. Je tedy třeba současný stav ztížení společenského uplatnění posuzovat podle vyhl. č. 7/1962 Sb. (srov. dále) a předchozí stav, nastal-li se zhoršením následků, posuzovat podle skutečného odškodnění tak, jak se stalo soudním rozhodnutím nebo dohodou.

V druhé řadě jde o otázku, jaké důsledky má skutečnost, že silikosa, která v původní formě vznikla či byla zjištěna u pracovníka, se projevila dalším ztížením společenského uplatnění v důsledku podstatného zhoršení původních následků, přičemž původní následky nebyly vůbec odškodněny proto, že pracovník nárok na náhradu podle právních předpisů předcházejících právní úpravě zákona č. 150/1961 Sb. neuplatnil. Jde o rozdíl, který vyplývá z podstatného zhoršení následků silikosy oproti původnímu stavu, nikoliv o náhradu následků původního onemocnění. Pokud jde o náhradu škody za ztížení společenského uplatnění původních následků silikosy, nevznikají ani s ohledem na otázky promlčení pochybnosti. Tyto však vznikají, jak o tom také svědčí odůvodnění napadeného rozhodnutí okresního soudu, v případech zhoršení původních následků. Podle dalšího názoru okresního soudu není možné odškodnění dalších následků ztížení společenského uplatnění provádět proto, že toto odškodňování se provádí jednorázově, podle jiných názorů tak nelze učinit tehdy, jestliže původní nárok na odškodnění ztížení společenského uplatnění je promlčen a promlčení je namítáno, neboť došlo k promlčení nároků vůbec, tedy i nároku na odškodnění zhoršení následků, kterýžto nárok je modifikací nároku původního. Se žádnými z těchto názorů nelze souhlasit. Pokud jde o jednorázovost odškodňování následků ztížení společenského uplatnění při chorobách z povolání, jež vznikly nebo byly zjištěny před platností zákona č. 150/1961 Sb., postačí odkázat na důvody shora, neboť to, co bylo již uvedeno, má i v tomto směru svoji nutnou platnost. K názoru dovozujícímu promlčení nároku na odškodnění zhoršených následků v důsledku promlčení následků původních, je nutno uvést toto:

Nebude jistě pochybností o tom, že v případě pracovního úrazu, který měl za následek amputaci prstu dolní končetiny a který z tohoto důvodu zanechal následky, jež bylo lze uplatnit menší náhradou za ztížení společenského uplatnění, nebude promlčen nárok na další ztížení společenského uplatnění (když původní nárok po amputaci palce je promlčen), jestliže později v důsledku původní škodné události bude poškozenému amputována končetina ve stehně, která zanechá daleko podstatněji nepříznivé následky ve společenském uplatnění poškozeného. I když v tomto případě

další nárok vyplývá z původní škodné události, jde o nárok, na který nemohl poškozený pomýšlet, s nímž nemohl ani počítat a jej uplatnit. Šlo totiž o nárok, který vznikl v důsledku původních škodných událostí naprosto nepředvídatelně (opak by mohl býti pouze výjimkou, o níž však nejde). Promlčecí doba u tohoto dalšího nároku nemohla, byla-li by posuzována podle obecných předpisů, započít běžet vůbec, když nároku dosud nevznikl. Promlčecí doba podle ustanovení zákona č. 150/1961 Sb. nemohla pak skončit do doby tří let po úrazu či do 6 měsíců od doby, kdy se poškozený dověděl, jakou má škodu. Podobně jako u pracovních úrazů je nutno posuzovat otázku promlčení těch nároků, o které jde. Nelze tedy pouze z té skutečnosti, že původní nárok na odškodnění ztížení společenského uplatnění při nemoci z povolání je promlčen, dovozovat, že stejný následek stíhá také nárok na odškodnění ztížení společenského uplatnění vyplývající z podstatně zhoršených následků původního zdravotního stavu. Takový závěr totiž, že nárok, o který jde, je promlčen, by bylo lze učinit pouze za toho stavu, že by bylo zjištěno, že s ohledem ke konkrétnímu případu choroby z povolání byly již v době jejího vzniku či zjištění dány veškeré podklady pro bezpečný závěr o tom, že progresivní zhoršení následků je do budoucna nutně očekávatelné. V tomto případě byly totiž za platnosti právní úpravy před 1.1.1957 dány všechny podklady k tomu, aby jak nárok na náhradu ztížení společenského uplatnění podle tehdejšího současného stavu, tak i nárok na náhradu budoucně očekávaného zhoršení byly uplatněny. Bylo-li tomu tak, počala ohledně obou uvedených nároků běžet objektivní 3letá promlčecí doba, po jejímž uplynutí lze úspěšně uplatnit námitku promlčení nároků. Jestliže by stav, který byl uveden, nastal za platnosti zákona č. 58/1956 Sb., pak za předpokladu, že o nároku nebylo dosud rozhodnuto, ani uzavřena dohoda, by promlčení neskončilo, dokud by neuplynula 6měsíční subjektivní lhůta § 13 zákona č. 150/1961 Sb. (§ 31 téhož zákona).

Kdyby ovšem za předchozí právní úpravy byl nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění vznesen, pak by záleželo na okolnostech případu, zda by bylo provedeno odškodnění jak z hlediska následků již vzniklých, tak i z hlediska následků, jež se jako nezbytné v budoucnosti očekávaly. Podle znaleckých posudků ústavů pracovního lékařství z této doby totiž nebylo přihlíženo k budoucí progresi choroby u případů silikos lehkého stupně, neboť v těchto případech, podle tehdejšího stavu lékařské vědy (do jisté míry i podle stavu současného), nebylo lze zhoršení očekávat. Naproti tomuto u silikos tzv. těžké formy, kdy zhoršení zdravotního stavu bylo lze očekávat, bylo již v tehdejší době, podle okolností toho kterého případu, k budoucímu zhoršení zpravidla přihlíženo. Přitom existovaly a dosud existují (nikoliv v malé míře z důvodů ekonomických) také další případy poškozených silikosou, kteří i po zjištění choroby z povolání jsou vystaveni dalšímu působení nepříznivého prostředí, když zůstávají nadále pracovat na šachtách, přičemž tato další exposice může podstatnějším způsobem ovlivnit progresivní zhoršování nemoci z povolání tak, jak by tomu při vyřazení z tohoto prostředí nebylo. To ovšem platí pouze při některých formách silikosy, neboť existují formy, u nichž dochází k postupnému progresivnímu zhoršování zdravotního stavu bez ohledu na to, zda pracovník je či není ze závadného prašného prostředí vyřazen. O jaký případ konkrétně jde, lze bezvadně zjistit znaleckým posudkem.

Z toho, co bylo při posuzování podle předchozí právní úpravy uvedeno, tedy vyplývá, že skutečnost, že původní následky choroby z povolání nebyly, pokud jde o náhradu za zatížení společenského uplatnění, vzneseny proti podniku a v důsledku toho došlo k jejich promlčení, které podnik namítá, nemá vždy za následek, že by dodatečně nemohl být úspěšně uplatněn nárok na přiznání mezi tím, co je již promlčeno, a mezi tím, co vyplývá ze zhoršených následků. Jestliže totiž nárok na uvedený rozdíl nemohl být původně uplatněn proto, že zhoršení zdravotního stavu nebylo předvídatelné či dokonce proto, že se vysloveně nepředvídalo, pak k tomuto pozdějšímu zhoršení nemohlo být za předchozí právní úpravy při odškodňování ani přihlédnuto. Je tedy nutno k této podstatné změně, k níž došlo ve zdravotním stavu poškozeného, přihlédnout v řízení, kterým se uplatňuje nárok na přiznání uvedeného již rozdílu. Je ovšem samozřejmé, že nárok poškozeného, u něhož byla silikosa zjištěna či vznikla před 1. 1. 1957, bude dán pouze za té podmínky, že bude prokázáno, že škoda vznikla hrubým zaviněním osoby, která může zavazovat podnik, jak to bylo stanoveno v ustanovení §

111 zák. o nár. poj. (99/1948 Sb.). To proto, že ve smyslu ustanovení § 31 zák. č. 150/1961 Sb. ustanovení tohoto zákona na tyto případy nedopadají při nejmenším alespoň pokud jde o základ nároku sám.

V této souvislosti je nutno zabývat se další otázkou, totiž podle jakých předpisů mají být posuzovány podmínky a rozsah nároků na náhradu za ztížení společenského uplatnění vzniklých před účinností zák. čís. 150/1961 Sb. (resp. po 1. 1. 1957, příp. před 1. 1. 1957), nastala-li dnes podstatná změna poměrů, v případě, že původní nárok je promlčen.

Vychází-li se ze stanoviska, že promlčení původního nároku, resp. nároku z původního úrazu (nemoci z povolání) nebrání tomu, aby byly odškodněny vyšší odškodnitelné následky, došlo-li na podkladě nových neočekávaných okolností k podstatnému zhoršení zdravotního stavu, vzniká situace, že prakticky chybí jakýkoliv podklad pro zjištění původního rozsahu odškodnění. Vzhledem k tomu je nutno při rozhodování o nárocích, jichž základ spadá do doby před 1. 1. 1957, použít pokud jde o podmínky nároku ust. zák. č. 99/1948 Sb. a pokud jde o rozsah nároku ustanovení o volné soudcovské úvaze (§ 93 o. s. ř.); nelze ani analogicky použít ustanovení vyhl. č. 7/1962 Sb.; jen v rámci volné úvahy lze přihlédnout k zásadám zák. č. 150/1961 Sb. a vyhl. č. 7/1962 Sb. a použít je jako vykládací pravidla. Při srovnání původních a konečných následků nemocí z povolání půjde totiž o to, stanovit odškodnění základních následků, které by byl poškozený obdržel, kdyby nárok uplatnil; tyto následky nelze za dobu před 1. 1. 1957 posuzovat podle vyhl. č. 7/1962 Sb.

Jde-li o nároky, jichž základ spadá do doby po 1. 1. 1957, je nutno použít, pokud jde o podmínky nároku i jeho rozsah, ustanovení zák. č. 150/1961 Sb. (srov. § 31) a vyhl. č. 7/1962 Sb.; analogická situace je v případě nároku, když základ spadá do doby po 1. 2. 1962, kdy se použije zák. č. 150/1961 Sb. a vyhl. č. 7/1962 Sb. jak pokud jde o podmínky nároku, tak i jeho rozsah.

Použití zásad vyhl. č. 7/1962 Sb. je také ve shodě s tendencemi právních úprav, týkajících se odškodňování úrazů, jak to plyne zejména z toho, že např. zásad vyhl. č. 208/1958 Ú. l. bylo používáno pro případy náhrad posuzovaných co do základu podle zák. č. 99/1948 Sb. a že vyhl. č. 7/1962 Sb. je používáno i pro odškodňování náhrad podle obecných předpisů obč. zákoníka.

C. V třetí řadě jde o řešení otázky, jak posuzovat podstatnou změnu poměrů v případě uplatnění náhrady za ztížení společenského uplatnění (zejména se zřetelem k tomu, zda za podstatnou změnu lze považovat zejména vznik invalidity, částečné invalidity, resp. změnu částečné invalidity v invaliditu úplnou).

Při onemocnění nemocí z povolání (silikosou, silikotuberkulosou) nepředvídatelné zhoršení zdravotního stavu pracovníka samo o sobě ve všech případech nemůže odůvodnit přiznání rozdílu náhrady škody mezi původními a dalšími následky za ztížení společenského uplatnění. Je totiž třeba, aby se zhoršení zdravotního stavu praktickým způsobem výrazněji projevilo v dalším omezení společenského uplatnění; tak je tomu zejména tehdy, když u pracovníka došlo k vzniku invalidity, částečné invalidity, resp. změně částečné invalidity v invaliditu plnou.

Další odškodnění za ztížení společenského uplatnění nemůže být totiž přiznáno jen na podkladě zhoršeného zdravotního stavu, ale za splnění všech podmínek nutných k odškodnění, tedy také za splnění podmínky dalšího ztížení společenského uplatnění. K tomuto dalšímu výraznému ztížení společenského uplatnění dochází např. u částečných invalidit tehdy, jestliže se stanou plně invalidní; obdobná situace je také při vzniku invalidity a částečné invalidity.

Tím je současně určena i doba, od které lze nárok na další odškodnění za ztížení společenského uplatnění úspěšně vůbec uplatnit (tedy např. doba, od které se původní částečná invalidita pracovníka změnila v invaliditu plnou) a současně i doba začátku běhu promlčecí lhůta pro tento

nárok.

Z uvedených závěrů tedy pro souzený případ vyplývá, že žalobě nelze vyhovět. Ve zdravotním stavu poškozeného došlo sice proti době původního zjištění silikosy ke změně, která vyplývá z toho, že choroba z povolání je nyní zjištěna u žalobce ve větším rozsahu. Hodnotí-li se totiž zdravotní stav žalobce podle vyhlášky č. 7/1962 Sb. ke dni zjištění silikosy počtem 1000 bodů, pak při kontrolním vyšetření 10. 11. 1961 bylo provedeno hodnocení již 1400 body. Žalobce však stále jako částečně invalidní pracuje a tedy v tomto svém nejpodstatnějším společenském uplatnění není dále omezen. Kdyby ovšem došlo později k tomu, co je všeobecně shora uvedeno, totiž že by se jeho částečná invalidita změnila v invaliditu plnou, pak by teprve nastal stav, který by bylo lze odškodnit další náhradou za ztížení společenského uplatnění.